

Toespraak burgemeester A.J. Kottelenberg van Neder-Betuwe tijdens de ceremonie onthulling gedenkteken 'Vliegers in het Vuur' aan de Parallelweg in Opheusden vrijdag 20 september 2019 om 14.00 uur.

Een leven in de schaduw/Shadowlands

Geachte dames en heren, beste meisjes en jongens,
Boven mijn toespraak staat: *Een leven in de schaduw/Shadowlands*.

U, jij, ik - wij herdenken vandaag in de schaduw van het verleden. Het verleden waarover wij zo-even opnieuw hebben gehoord.

Gebeurtenissen uit het verleden, zij hebben onze samenleving vormgegeven. En ook hebben zij ervoor gezorgd dat wij zijn **wie** wij zijn. Zij bepalen ons morele onderscheidingsvermogen waarop onze *open maatschappij, ons democratisch erfgoed en onze rechtstaat berust*. En door te herdenken klinkt er steeds de roep om voortdurend waakzaam te zijn. Wij kennen immers het verleden.

Zijn wij – u, jij, ik – zijn wij ons ervan bewust dat dit gevaar loopt als wij de oproep volgen van degenen die een streep onder het verleden willen zetten?

Op de plaats waar we nu staan is de schaduw van het verleden zichtbaar, ja zelfs voelbaar.

Hier, bij het herinneringsmonument voor de bemanningen van de vliegtuigen die in de Tweede Wereldoorlog zijn neergestort in een bloedende Betuwe.

16 toestellen, 132 bemanningsleden, uit het Verenigd Koninkrijk, Canada, de Verenigde Staten, Australië en Nieuw-Zeeland. Zij vochten tegen het grenzeloze kwaad van vernedering, tegen uitsluiting en tegen de systematische moord door het Naziregime. Zij zijn onze bevrijders die het mogelijk maakten dat onze democratie en de instituties van de rechtstaat uit hun as konden herrijzen.

Zonder hun inzet zou Europa en Nederland en Neder-Betuwe niet de ongekende welvaart en onmetelijke vrijheid hebben die wij anno 2019 ervaren.

Waarom waren deze helden bereid hun leven te riskeren?
Het waren jonge mensen, die midden in het leven stonden. Zij deden hun plicht. Zij kenden het verschil tussen goed en kwaad.

Dit brengt ons bij de onvermijdelijke vraag: wat zou **ik** hebben gedaan?

Een eenvoudig antwoord is: dat we het niet kunnen wéten omdat we het niet hebben meegemaakt. Maar dit antwoord **mist de essentie** van de vraag.

Immers, dat we het niet kunnen weten, ontslaat ons nog niet van de plicht te weten hoe we ons hadden **moeten** gedragen. En ook van de plicht om de vraag te beantwoorden: hoe zouden wij ons moeten gedragen als het zich – *God verhoede het* – als het zich zou herhalen. Kortom weten wij het verschil tussen goed en kwaad?

Deze laatste vraag is belangrijk. Want wij leven niet alleen in de schaduw van **gisteren**, maar ook in de schaduw van **morgen**.

De historicus Johan Huizinga publiceerde in 1935 zijn boek *In de schaduwen van morgen*. Huizinga behoorde tot de weinigen die de aard, het gevaar, van het Hitlerregime doorzagen. Het boek begint met de bekende zinnen:

- *Wij leven in een bezeten wereld. En wij weten het.*

En hij vervolgt:

- *Wij zien voor ogen, hoe bijna alle dingen, die eenmaal vast en heilig schenen, wankel zijn geworden: waarheid en menselijkheid, rede en recht.*

Huizinga doorzag waartoe de mens in staat was. Weten wij dat ook?

Wij moeten ons niet inbeelden dat wij als mens nu anders of beter zijn geworden. Hier op deze plaats van herinnering realiseren wij ons weer dat onze eigen geschiedenis onmisbaar is om onze houding in het heden te bepalen. *Als antwoord*. Antwoord op de onopgeloste problemen van deze tijd.

Anno 2019 zijn nationaal egoïsme en intolerantie herleefd. Soms lijkt het erop dat haat wordt beschouwd als moed. En empathie als zwakte. En dat de mensen *zonder geheugen* lijken te zegevieren.

Abel Herzberg schrijft in zijn boek *Amor Fati*:

Er zijn geen reine en onreine mensen... Er zijn geen uitverkoren volken.

*Er zijn mensen, die weten van een scheidslijn tussen **geoorloofd** en **ongeorloofd**, en mensen die dat niet alleen **niet wéten**, maar het ook niet **weten willen**. Tussen hen is geen vrede.*

Dit monument herinnert ons aan de moed én de angst van de vliegers in het vuur. Het herinnert aan de basis van de menselijke beschaving: dat er iets is dat mag en iets, dat **niet** mag.

Wij WETEN ervan. En daarom weten wij van oorlog, én van vrede. De keus is duidelijk. Dit monument herinnert ons daaraan.